

Snežana Branković

Hi-tech

Sa Dejanom Babovićem, autentičnim tumačem hi-tech tendencija, razgovarali smo o prilikama u našoj arhitekturi i primeni savremenih tehnoloških rešenja

VEĆ STE DUGO U ARHITEKTONSKOJ PRAKSI. BILI STE ZAPOSLENI U VELIKOM SISTEMU "ENERGOPROJEKTA", A SADA STE INDIVIDUALNI PROJEKTANT, KAO KREATIVNI PROJEKTANT, KAKO VIDITE VRLINE I MANE RADA U VELIKOM KOLEKTIVU I MALOM SOPSTVENOM BIROU?

Naravno, mane rada u velikim kolektivima istovremeno su kvalitetne prednosti malih projektnih biroa i iz čitavog niza prednosti poput efikasnosti, prilagodljivo-

sti, mogućnosti neposrednog odlučivanja itd., izdvojio bih kao najbitniju za jednog arhitektu mogućnost i potrebu učešća autora - projektanta u svim fazama realizacije projekta - od prvih kontakata sa investitorom, utvrđivanja projektnog zadatka, davanja ponude, ugovaranja, pribavljanja uslova, izrade i prezentacije idejnih rešenja, izrade glavnih projekata, prikupljanja izvođačkih ponuda, autorskog i investicionog nadzora, pa sve do predaje objekata investitorima.

U velikim sistemima proces rada organizovan je tako da svaki deo ili fazu u realizaciji objekta radi tim specijalizovan za taj deo. Možda neko ovo može smatrati manom u radu malog projektnog biroa i prevelikim obavezama za arhitektu, ali mislim da je neposredno učešće u fazama pre faza projektovanja, kao i u fazama realizacije projekta, tj. izvođenju, neophodno da bi se po-

stigao odgovarajući viši nivo realizacije i, kao rezultat toga, dobio kvalitetan objekat koji će zadovoljiti kako zahteve i potrebe korisnika tako i visoke kriterijume struke.

U VAŠEM OPUSU ZASTUPLJENI SU PRETEŽNO ENTERIJE RI, ALI I ARHITEKTONSKI OBJEKTI. ČEMU DAJETE PREDNOST: UREĐENJU ENTERIJE RA ILI KREACIJI CELOG OBJEKTA?

Tu dileme nema. Svakako je kreiranje celog objekta nešto što je prevashodni cilj u mom radu. Enterijer jeste bio moje opredeljenje kod odabira izbornog predmeta na Arhitektonskom fakultetu, ali kod dileme - kreirati enterijer u "tuđem" objektu i pri tom biti okružen gomilom ograničenja i rešenja vođenih tuđom logikom, ili napraviti objekat po sopstvenoj ideji i već u toj fazi postaviti osnovne enterijerskog koncepta koji će zatim uslediti - tu nema mesta

premišljanju. Naša ekonomska realnost je, međutim, rezultirala time da su investicije u skoro celokupnom mom petnaestogodišnjem bavljenju ovim poslom bile limitirane i svedene na minimum. U toj varijanti, kad odluke o ulasku u investiranje velikih objekata nisu mogle biti realizovane, enterijer se nametnuo kao nužna realnost, i u većini slučajeva, kao jedina mogućnost. Otuda se i veliki broj kolega, a među njima i oni kojima enterijer i nije baš bio na srcu, silom prilika morao opredeliti za ovu oblast kao jedinu mogućnost za bavljenje arhitekturom. Stoga i jedan deo aljkavo realizovanih enterijera koji nisu rezultat rada po sistemu "sam svoj arhitekta" pada na dušu kolega koji su to radili olako i površno, tretirajući enterijer kao nižu kategoriju arhitekture ili nužno zlo kojim usled nedostatka "velikih" poslova moraju da se bave.

VAŠA DELA TOKOM POSLEDNJIH NEKOLIKO GODINA KARAKTERIŠE "HI TECH", POLIRANI MATERIJALI I ATMOSFERA "SVEMIRSKOG BRODA". ZAŠTO STE IZABRALI OVO STILSKO ODREĐENJE, A NE, RECIMO, ROMANTIČNI NACIONALIZAM ILI KITNJASTI DEKORATIVIZAM?

U arhitekturi danas aktivno egzistira nekoliko paralelnih tokova kad su stilska opredeljenja u pi-

tanju. Nešto od toga je uslovljeno afinitetima arhitekata, nešto potrebama i afinitetima investitora. Savremena tehnička i tehnološka dostignuća u domenu konstrukcija, materijala, načina života, zatim razvoj kompjuterskih sistema i njihove nove mogućnosti učinili su da se sve to direktno odrazi i odražava se kroz važeće trendove u arhitekturi. Sam arhitekta vrlo je često u situaciji da pri izboru načina na koji će rešiti odgovarajući projektantski problem bude direktno uslovljen od strane naručioca posla. Obično se ovaj opredeljuje za arhitektu koga će angažovati na osnovu referenci - prethodno realizovanih objekata, čime iskazuje svoje afinitete kad je stilsko opredeljenje u pitanju. U tom slučaju događa se najjača hemija u odnosima arhitekta i investitora, jer se njihovi afiniteti poklapaju. Tada arhitekta radi u "svom prostoru" u kome se i najbolje oseća i gde su rezultati njegovog rada najkvalitetniji. Moje usmerenje prema nešto hladnijoj "tehno" atmosferi javnih prostora i savremenim i tehnološki savršenijim materijalima (čeliku, staklu, lexanu, neonu, inoxu ...) iskazalo se još, sada daleke, 1995. godine, prilikom oblikovanja enterijera kafe - poslastičarnice "Inex-Edisan" na Trgu Republike u Beogradu, bivše Gradske kafane, gde se potreba

za savremenim sadržajem i specifičnim funkcionisanjem prostora i zahtev za mnogo većim brojem mesta na tako atraktivnoj lokaciji mogao zadovoljiti samo uvođenjem nove korisne površine - galerije, a time i uvođenjem čelične konstrukcije kao neophodne za realizaciju tog plana. Čelična konstrukcija galerije maksimalno je povećala korisnu površinu kafea i dala celom enterijeru znatnu dozu atraktivnosti svojom lakom formom i novim vizurama (što je neophodan faktor za funkcionisanje javnog ugostiteljskog objekta), a da pri tom nije "ugušila" postojeću kubaturu prostora. Takva konstrukcija ostala je delimično otkrivena da bi se sačuvalo osećaj lakoće koji je njena bitna karak-

teristika i već to njeno vidno prisustvo u prostoru opredelilo je upotrebu ostalih materijala i formi koje su čelikom direktno bile uslovljene. Taj pristup kasnije se ponovio kroz enterijer butika u Knez - Mihailovoj 2, zatim je došao do punog izraza u enterijeru kafea "Newz" u YBC-u na Novom Beogradu jasno stavivši do znanja i autorima i potencijalnim investitorima da je to stilsko opredeljenje koje ih je odabralo i u kome se, kada projektuju, osećaju dobro. To su bili i začeci nečega što se iskazalo u punoj snazi pri realizaciji nekoliko, za mene, izuzetno važnih objekata, među kojima posebno mesto zauzimaju pomenuta benzinska stanica "Sher box" na Novom Beogradu i kafe "Space". Već moje opredeljenje za takav način tretiranja prostora govori o mojim afinitetima i mom stavu prema drugim, paralelnim tokovima u arhitekturi.

KO JE NA VAS PRESUDNO UTICAO NA OPREDELJENJE ZA ENTERIJER? DA LI SE TO OPREDELJENJE FORMIRALO JOŠ TOKOM STUDIJA ILI TEK U PRAKSI?

Moje životno opredeljenje je arhitektura. Enterijer, kao sastavni deo arhitekture, zauzima bitno mesto u mom radu. Iako mi je izborni predmet tokom studija bio baš enterijer, kod profesora arhitekta Zorana Petrovića, ja sam to tada smatrao samo nečim što mi je bilo bliže od, recimo, urbanizma, konstrukcija ili nekih usko specijalizovano opredeljenih projektovanja (tipa: muzeji, hoteli, škole itd.), što nam je bilo ponuđeno kroz program kao izborni predmet.

Međutim, praksa je pokazala nešto drugo i demantovala me u tim mojim razmišljanjima. Kad si na tržištu i u ponudi su uglavnom enterijeri, onda shvatiš da nema vremena za čekanje i da tvoji projektantski impulsi mogu da se iskažu i u tretiranju prostora unutar unapred definisanih (postoje-

ćih) objekata. Naravno, novih objekata bilo je malo, a arhitekta mnogo, tako da i ono malo što se radilo u arhitekturi nije moglo stići do mene. Za razliku od kraja osamdesetih i početka devedesetih godina, kad je prostor za bavljenje projektovanjem enterijera bio relativno prazan i

kada su mnogi, koji su sada silom prilika u enterijeru tu problematiku gurali od sebe, sada je taj prostor potpuno zagažen i svi su postali veliki poznavaoци te oblasti. Enterijer je doživeo, u globalnim okvirima, potpuno drugačiji status i novu afirmaciju.

GOTOVO CELOKUPNO DOSADAŠNJE DELO OSTVARILI STE U AUTORSKOM TIMU SA SUPRUGOM ARHITEKTOM ANTONIETOM ALDERETE BABOVIĆ. OBIČNO SE U ZAJEDNIČKOM RADU GUBI INDIVIDUALNOST SVAKOG OD

AUTORA. MOŽETE LI DA NAM UKRATKO OPIŠETE NASTANAK JEDNOG ZAJEDNIČKOG DELA, OD IDEJE DO REALIZACIJE?

Najveći deo projekata realizovanih od 1989. do kraja 2000. godine rezultat je upravo takvog - timskog rada. Antonieta i ja smo tako ostvarili niz enterijera za koja smo kao autorski tim dobijali i značajna priznanja među kojima su dve godišnje nagrade ULUPUDS-a za celokupnu delatnost u 1993. i 1994. godini, Šaletićeva nagrada za enterijer kafe - poslastičarnice Inex-Edisan na Trgu Republike 1996. godine, nagrada DANS-a na Novosadskom salonu Arhitekture 1997. zatim, na istom salonu, ali 2001. godine, nagrada za najuspešniji realizovani enterijer koja je dodeljena enterijeru Centralne banke Ruske Federacije u Moskvi. Osim toga, pomenuo bih, kao značajnije projekte, po-

slovni objekat "Mobex-Lenex-Controlbanka" iz 1994. u Oblakovskoj ulici u Beogradu, kafe "Newz" u YBC-u na Novom Beogradu, vilu "Đurašković", vilu "Dragović", zatim sopstvenu porodičnu kuću u ul. Braće Kovač, enterijere nekoliko butika, kao i enterijere niza ekskluzivnih stanova i poslovnih prostora - uglavnom u Beogradu.

Sam proces projektovanja i nastajanja nekog objekta u timskom radu teško je objašnjiv, ali bi svakako bio nemoguć da nije postojao visok stepen podudarnosti u našem načinu razmišljanja i poimanja arhitekture. Nekako su stvari tekle same od sebe, bez mnogo premišljanja i dugotrajnog planiranja i dogovaranja, više onako intuitivno i vedeno nekom unutarnjom logikom. Uvek je uspostavljena ravnoteža na kraju priče. Kad neko suviše razmašta celu stvar i učini je skoro neuhvatljivom i fluidnom, tu je odmah onaj drugi koji stoji trezveno na tlu, konkretizuje ideju i čini je realnom i izvodljivom. Racionalnost u delu funkcionalnosti i konstruktivnosti objekata, s jedne strane, a razigranost i maštovitost u delu oblikovanja i materijalizacije, s druge strane, jesu, mislim, bili ono sto karakteriše naše projekte. Od 2001. godine Antonieta radi na projektima aerodroma u Moskvi (Domodedovo), kao i aerodroma u Anadiru, Ekaterinburgu..., a ja sam uspeo realizovati nekoliko interesantnih objekata u Beogradu među kojima su benzinske stanice "Sher Box" na Ceraku i u Gagarinovoj ulici u Novom Beogradu, zatim kafe "Space" u Strahinjica Bana, butici "Prima-dona" u Knez - Mihailovoj u Beogradu i Zmaj - Jovinoj i Jevrejskoj u Novom Sadu, projekat vile u Neznanoj junaka i vile u Miločeru, enterijer apoteke u Kralja Milutina, stan u YBC-u na Novom Beogradu i tako dalje. Moj zadnji realizovani enterijer jeste mali kafe "Escape" u neposrednoj blizini restorana "Madera" u Bulevaru kralja Aleksandra koji je otvoren pred Novu godinu.

NAŠI ENTERIJERISTI SU, UGLAVNOM, ANONIMNI STVARAOCI. VI SE RAZLIKUJETE OD VEĆINE TIH ARHITEKATA TIME ŠTO IMATE VOLJE DA SVOJA DELA PUBLIKUJETE I JAVNO IZLAŽETE, DA IH IZLOŽITE KRITIČKOM SUDU STRUČNE JAVNOSTI. DA LI OD STRUČNE JAVNOSTI DOBIJATE NEKAKAV "INPUT" ZA SVOJ DALJI RAZVOJ ILI SE INSPIRIŠETE ISKLJUČIVO NOVINAMA PRISUTNIM U SVETSKIM STRUČNIM MEDIJIMA I NA INTERNET SAJTOVIMA? DRUGIM REČIMA, S KIM SE SAVETUJETE KADA PRISTUPATE NOVOM ZADATKU?

Mislim da situacija vezana za publikovanje arhitektonskih dela i projekata, a time i enterijera, poslednjih godina nije takva i da je sve više arhitekata kojima se objekti publikuju, čime i ti prostori i autori izlaze iz senke anonimnosti. To je uslovljeno, pre svega, pojavom nekoliko izuzetno kvalitetnih časopisa koji su sadržajno pokrili godinama unazad uglavnom slabotretiranu arhitektonsku problematiku. "Forum", "DaNS", "Arhitektura", "AG magazin", "Moj dom", "Kuća stil", "Enterijer", "Genius domus" i, svakako, vaš časopis, samo su deo korpusa publikacija koje su za kratko vre-

me uspele da se profilišu i naviknu publiku na svoje postojanje. Njihovo redovno izlaženje, s dobrim autorskim tekstovima, odličnim fotografijama i crtežima koji te tekstove ilustruju i u kvalitetnoj štampi, predstavljaju našu arhitektonsku produkciju na najbolji mogući način. Postojanjem ovih časopisa stvorene su mogućnosti da se šira publika, a i mi arhitekate, upoznamo sa novim kvalitetnim prostorima, novim projektima i onim što se nekada skoro jedino moglo videti na godišnjim smotrama Salona arhitekture. Na taj način je većina naših kreativnih stvaralaca uspela da se prezentira široj javnosti svojim delima i da, za širu publiku, izade iz anonimnosti. Mislim da, pored tolikog broja publikacija, ništa što je iole vredno i kvalitetno u arhitektonskoj produkciji ne sme i ne može biti zanemareno i preskočeno. Time se poštuje odgovornost prema struci, kvalitet se istura u prvi plan i gura pod svetla reflektora stručne javnosti koja o tome može donositi sud, a možda još značajnije za našu sredinu, u edukativnom smislu, široka publika i konzumenti naših usluga dobijaju uvid u kvalitetnu produkciju. To je najbolji način da se globalno izgrađuju oštiji kriterijumi u vrednovanju arhitekture kojom smo okruženi i

da se, u situacijama kada su u mogućnosti da biraju, ljudi odlučuju za prave vrednosti. Otvajajući, da tako kažem, "žito od kukolja", publikacije formiraju kod najšireg čitalačkog sloja kriterijume koji će anonimnu, bezličnu i nepismenu arhitekturu gurnuti na marginu, a kvalitetne vredne i dobre projekte i objekte postaviti na mesta kakva zaslužuju. "Opismenjavanje" i edukacija publike najbitniji je razlog postojanja ovih časopisa i u tome oni moraju imati punu podršku kolega arhitekata jer se, jedino na taj način, može pokušati da se pobedi "kaluderička" arhitektura i da se zaustavi ruženje grada. Zato imam volju da publikujem svoje radove i da tako podržim vredne ljude koji ulazu velike napore da časopisi redovno izlaze i time vrše svoju funkciju, kao i da kroz časopise dragoceni materijal o arhitektonskoj produkciji opstane i sačuva se i za neko drugo vreme. Mislim da je to i dug arhitekate prema svome delu i da posao nije završen onog trenutka kad je objekat predat na upotrebu, već da mora da ostane i neki pisani trag kao svedok vremena u kome je delo nastalo, što dodatno pojašnjava određene postupke i rešenja pri nastanku i čini delo potpunim.